

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 11

פרשת ויקהל פקודי

שבת ט"ו

מעלת השבת - שלא ניתנה לגויי הארצות

אשר על פני האדמה", והגמרא [ברכות ז.]. הסבירה שביקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים. מבואר שמעלה שניתנה רק לישראל ולא לשאר האומות היא מראה על נשיאת חן מיוחדת. ואולי כוונת רש"י שבאמת אין ענין להודיע לאומות מהו השכר של ישראל, אלא שה' שלח את משה להודיע לכלל ישראל, שחלק מהמעלה המיוחדת של המתנה ששמה 'שבת' הוא - שהיא לא ניתנה לגויי הארצות. רק בני ישראל יכולים להרגיש בה מעין עולם הבא, ובמנוחתו לא ישכנו ערלים, אפילו אם ינסו האומות לשומרה, ולענג אותה במאכל ומשתה - לא ינחלו אחרים את כבודה - ולא ירגישו את קדושתה. וזה חלק מה'מתן שכרה' שמשם הודיע להם!

תניא נמי הכי: "לדעת כי אני ה' מקדשכם" א"ל הקב"ה למשה - מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. [י:] מבואר שהפסוק מלמד שה' רוצה להודיע לכלל ישראל את המתנה שהוא רוצה לתת להם, והנה ברש"י על התורה כתב "לדעת האומות בה, כי אני ה' מקדשכם", ולכאורה פירושו סותר לדברי הגמרא? אומר הגאון **רבי אברהם יצחק ברוזל** זצוק"ל שהאמת היא שאין לנו מושג מהו ה'מתן שכרה' שמשם הודיע להם, שהרי שכר מצוה לא ימד ולא יספר, ועולם הבא עין לא ראתה וכו'. אך מצינו שמשם ביקש מה': "ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם

בלי תפילה אין ללימוד התורה כח

ולכאורה אם ר' יוחנן כל כך אהב את התורה, ומכר כל מה שהיה לו עבורה, מדוע הוא עדיין נחשב כמי שאין תורתו אומנותו, וצריך להפסיק כדי לקרוא ק"ש ולהתפלל? מקדים הגאון **רבי אהרון קוטלר** זצוק"ל ומבהיר שעבודת התפילה קשורה בקשר אמיץ עם לימוד התורה - שהתפילה היא כמזון לנפש וכל העולמות, והגם שהתורה היא עצם החיות של העולמות, אך אינה יכולה להתקיים בלי מזון. ומאידך מי שאין בו תורה, תפילתו פחות מועילה, כמו שלא מועיל מזון למת...

רק רש"י וחבריו, שהיתה להם מדגרה כ"כ גדולה של דבקות בה', נפשם היתה יכולה לקבל את החיות שלה מהתורה עצמה, ולא נדרשו להזין את נפשם ע"י תפילה. אך שאר גדולי התנאים והאמוראים, אפילו שהיה בכוחם להחיות מתים, ואין שיעור לגדולתם, היו צריכים להפסיק לתפילה, כי זה מצורכי התורה. ק"ו אנו שרחוקים מרחק רב משלמות העבודה - שחייבים להתאמץ ולהתעלות בתפילה,

דתניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן, אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה. [י"א.] במדרש [שיר השירים ח' ז'] מסופר שר' יוחנן טייל והלך מטבריה לציפורי, התלווה אליו רבי חייא בר אבא, הגיעו ליבית חקלא' שח' ר' יוחנן 'בית חקלא' זה היה שלי ומכרתי אותו כדי ללמוד תורה.

בהמשך עברו ליד 'בית כרם' אמר ר' יוחנן גם זה היה שלי וגם אותו מכרתי כדי ללמוד תורה, וכך שעברו ליד 'בית זית' שוב סיפר שהוא מכר אותו עבור לימוד התורה. כשמע זאת רבי חייא בר אבא פרץ בבכי, התפלל ר' יוחנן - מדוע אתה בוכה? ענה רבי חייא - אני כואב את עתידך, שלא השארת כלום לימי זיקנותך. ענה לו ר' יוחנן אל תדאג, אני מאושר שעשיתי את עיסקת חיי! מכרתי דבר שנברא בששה ימים, וקניתי דבר שניתן בארבעים יום... וכשנפטר ר' יוחנן אמרו: 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה, בוזו לוי', [ע"כ תוכן דברי המדרש].

התפילה שלי החזו"א

זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד

מ"ן הגר"ג אדלשטיין מספר ששמע מהחזו"א שאמר כי התאמץ ועבד על התפילה לא פחות ממה שהתאמץ בתורה, והרי אין לשער ולתאר את יגיעתו של החזו"א בתורה, שלמד בריכוז מלא עם כל הכוחות ממש, וכך גם היה מרוכז כולו בתפילה.

מ"ן מוסיף שהחזו"א היה מאריך בתפילתו, והיה מתיישב מיד אחר שפסע לאחוריו, מאפיסת כוחות!

לכל הפחות בכונה פשוטה.

לדקדק בכל מילה שמוציאים מהפה

מתרץ **מ"ן הגראמ"מ שך** זצוק"ל שאמנם חשוב וצריך להוסיף גדרים וסייגים, אך חייבים שיהיה ברור מהו האיסור ומהו התוספת! כל העוון של חוה היה שלא דייקה מספיק בלשונה, והשתמשה בלשון שהשווה את שניהם לאותה דרגת חומרה, ומחטא זה אנו סובלים עד היום. אין לנו מושג כמה מיליוני ומיליארדי בני אדם, סבלו וסובלים מאותו העוון... הכל ללמוד עד כמה צריך להיזהר בכל מילה שמוציאים מהפה. ה' אשר נתן לנו נשמה, הוא שנתן את כח הדיבור - והעולם אינו הפקר!

לך לך אמרי, נזירא סחור סחור, לכרמא לא תקרב. [י"ג.]

ממבט ראשון נראה שהגמרא ממליצה בלשון מליצית, להתרחק מעבירות, אך הרמב"ם פוסק זאת להלכה [נזירות ה' יז] וכתב מדברי סופרים אסור לנזיר לעמוד במושב שותי יין ויתרחק ממנו הרבה וכו', ומבואר שזה איסור גמור.

הנה חוה נענשה בגלל שהוסיפה על ציווי ה', שה' אמר לא לאכול מעץ הדעת, והיא הוסיפה ואמרה לנחש שה' אמר לא לגעת בו, ולכאורה היא נהגה כראוי, שהוסיפה גדר להרחיק את עצמה מעבירה?

בקשת האמת רק מותרת רק כשהיא טהורה מנגיעות

הוראות הרעק"א בזמן המגיפה

דאמר ר' יהושע בן לוי כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה.

בשנת ה'תקצ"א כאשר השתוללה באירופה מגפת החולי-רע והפילה חללים רבים, מרן הרעק"א נרתם לעורר את הציבור על חובת שמירת הגוף והנפש. וציווה להישמע להוראות הרופאים, בין היתר הורה שאין לאדם לצאת מהבית בבוקר קודם שיאכל משהו חם, ולכה"פ תה חם, אפילו בראש השנה. ואכן בפוזנא [מקום מגוריו] המגיפה פגעה פחות ממקומות אחרים, והמלך הפרוסי שיגר לו מכתב הוקרה על כך.

ודווקא מחלוקת הלל ושמאי שההלכה לא נפסקה כמותם, אך דבריהם דברי א' חיים, ונלמדים בסוגיית הגמרא, הם המחשה להצלחה של בירור הענין כראוי.

פרשת ויקהל פקודי

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם. שִׁשִּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ וְגו', קִזְזוּ מֵאֲתַכֶּם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיֵאֵה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנֹזָזֶשֶׁת.

הנה במעמד הקהל נצטוו ישראל בשני מצוות, שמירת השבת ונדבת המשכן, וצריך להבין מה מיוחד במצוות אלו, שדווקא הם נאמרו בהזדמנות זו?

מסביר הגאון רבי ישראל מאיר דרוק שליט"א שהרי האחדות הינה תנאי הכרחי לקבלת התורה, כמו שמצינו שקודם מתן תורה היו צריכים להגיע למצב של 'ויחן שם ישראל נגד ההר' - כאיש אחד בלב אחד.

לכן ניתנו שני מצוות שמסוגלות לאחדות - נדבת המשכן - שנבנה מתרומה משותפת לכולם, [כמש"כ הגר"א שע"י ידבנו ליבו יתאחדו הלבבות].

כמו כן שמירת השבת - היא גם בסימן האחדות, שעושים עירובי חצרות ושיתופי מבואות, כדי לאחד רשויות, להתיר טילטול.

ולכן במעמד הקהל כאשר כל כלל ישראל נאסף יחדיו - ניתנו שני מצוות אלו שיש בכוחם לאחד את עם ישראל.

ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא בגי' מקומות, דא"ר הונא בגי' מקומות נחלקו ותו לא. [י"ד:]

הנה באבות [ה' י"ז] שנינו 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי.

הגאון רבי יהודה ליב חסמן זצוק"ל הקשה וכי מחלוקת הלל ושמאי התקיימה? הרי בשלושת הנדונים המדוברים חכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, ונפסק כחכמים!

ובכלל הרי מחלוקת זה דבר שלילי, אי"כ מה הענין שהיא מתקיים? ומדוע מתיחסים אליה כאל מצוה, רק שחסר בה את הכוונה לשם שמים?

ומסביר שודאי המשנה באבות לא דיברה על קטטה ומריבה, אלא על ויכוח נוקב בין 'מבקשי האמת', שאם הוא נעשה לשם שמים, נקי מבלי נגיעות, הרי הוא מעלה חשובה.

אלא כיון שאדם קרוב אצל עצמו ויעביד איניש לאחזוקי בדיבוריה', מאוד קשה לו להישמר במהלך הויכוח מלהתבצר בעמדותיו, ולהצדיק את עצמו בכל מחיר.

ניתן להבחין בין 'ביקוש האמת' לבין התנצחות - ברגע שהנגיעה משתנה, אדם שנגרר להתנצחות, האמת לא חשובה לו, אלא הצדקת דעתו, ולפעמים ניתן לראות איך טוען בלהט טענות הפוכות...

לעומת זאת ביקוש האמת באופן טהור, מוביל לבירור הענין וליבון הנידון, וזה מה שהתכוונה המשנה 'סופה להתקיים' מלשון 'קיום שטרות'.

את מי שיבה ר' ישמעאל?

לא יקרא לאור הנר שמא יטה, אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, פעם א' קרא ובקש להטות, אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים - לא יקרא לאור הנר. [י"ב:]

לכאורה היה מתאים יותר לכתוב 'כמה גדולה גזירת חכמים', שהרי בא לומר כמה הגזירה היתה מוצדקת?

הגאון רבי צבי חיות זצוק"ל [המהר"ץ חיות] כתב ששמע בשם רבנו הגר"א שר' ישמעאל לא התכוון לשבח את עצם הגזירה, אלא את המשנה שלא פירטה מה טעם הגזירה.

כמו שהגמרא אומרת [סנהדרין כ"א:] שלא נכתבו טעמי המצוות כי שני מצוות שנכתבו טעמם ונכשלו בהם, [לא ירבה לו נשים], ו'לא ירבה לו סוסים'.

אכן בברייתא נכתב טעם האיסור 'שמא יטה', וזה גרם לר' ישמעאל להיכשל, ולכן שיבח את התנא של המשנה שלא פירט את הטעם.

הגם שר' ישמעאל היה עוד לפני שרבי סידר את המשנה, אך הרבה משניות היו כבר סדורות בניהם קודם לרבי, ופרט המשניות הללו שהם מתלמידי ב"ש ובי"ה.

אמנם עדיין צריך להבין מה סבר ר' ישמעאל, הרי מי שעובר על גזירת חכמים, גם אם לבסוף לא נכשל בדבר שממנו חששו, עבר איסור?

מסביר מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל שהיות ויש כמה יוצאים מהכלל באיסור זה, כמו באדם חשוב או בתינוקות שאימת רבם עליהם, שלא גזרו, וכן הלומד פרק 'במה מדליקין', לכן חשב ר' ישמעאל שגם על אדם גדול כמוהו לא גזרו.

לתגובות והארות וכן לקבלת הגיליון בתחילת השבוע

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשיתוף עריכה וקיצור נדרשים